

Burgerschapsvorming op Stella Maris

Aanleiding

Op 1 augustus 2021 is de nieuwe wet voor burgerschapsonderwijs in het funderend onderwijs in werking getreden. De wet zorgt ervoor dat de regels voor het burgerschapsonderwijs in zowel primair als het voortgezet onderwijs verplichtender zijn geworden.

De overheid acht het bevorderen van verbinding met en participatie in de samenleving van groot maatschappelijk belang. In Nederland is dat met respect voor elkaar, voor de democratie en de rechtstaat en voor de vrijheden die iedereen heeft.

Niet ieder kind krijgt die waarden van huis uit mee. School is dan ook een belangrijke plek om erover te leren en ermee te oefenen. Daarom geldt sinds 2006 voor scholen al de wettelijke opdracht om aandacht te besteden aan burgerschap. Scholen zijn nu verplicht om:

- een visie te ontwikkelen en uit te werken rond burgerschapsonderwijs;
- de opbrengsten te evalueren;
- verantwoording daarover af te leggen in schoolplan en schoolgids.

Vanaf 2018 is gewerkt aan een wet die scholen meer richting geeft en de burgerschapsopdracht minder vrijblijvend maakt. Dit geeft de inspectie ook meer de mogelijkheid om met scholen hierover in gesprek te gaan.

Wettelijk kader

Er is een nieuw wettelijk kader ontwikkeld voor burgerschapsvorming in het onderwijs. De belangrijkste verschillen ten opzichte van de huidige situatie zijn dat:

1. Het duidelijker wordt wat de wet verstaat onder burgerschap. Daarbij zijn de basiswaarden van de democratische rechtsstaat het uitgangspunt. Deze basiswaarden moeten op een herkenbare wijze in het gehele onderwijs terugkomen: in de kennisoverdracht, in het ontwikkelen van competenties en in de schoolcultuur.
2. Het bevoegd gezag draagt zorg voor een schoolcultuur waarin al het personeel in overeenstemming met deze waarden handelt.
3. Scholen moeten op een samenhangende en systematische wijze aan hun burgerschapsonderwijs invulling gaan geven, waarbij leerlingen sociale en maatschappelijke competenties ontwikkelen.
4. Scholen gaan hun burgerschapsonderwijs gaan en verantwoording afleggen in het schoolplan en de schoolgids

Kern wet 'Verduidelijking burgerschap': Artikel 17.

Actief burgerschap en cohesie

1. Het onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze, waarbij het onderwijs zich in ieder geval herkenbaar richt op:

- *het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat, zoals verankerd in de Grondwet, en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens, en het handelen naar deze basiswaarden op school;*
- *het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving en;*
- *het bijbrengen van kennis over en respect voor verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden.*

2. Het bevoegd gezag draagt zorg voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de waarden, bedoeld in het eerste lid, onderdeel a, en creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met en het handelen naar deze waarden en draagt voorts zorg voor een omgeving waarin leerlingen en personeel zich veilig en geaccepteerd weten, ongeacht de in het derde lid, onder c, genoemde verschillen.

Wat betekent dat voor scholen?

Dat betekent voor scholen dat ze moeten werken aan de volgende punten:

- Het nadrukkelijk en expliciet bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat.
- Het beschrijven hoe ze met hun leerlingen werken aan de sociale en maatschappelijke competenties die nodig zijn om te functioneren in een pluriforme democratische samenleving.
- Het borgen van aandacht voor en kennis van soorten van diversiteit op het niveau van groepen en individuen en het bevorderen van de acceptatie daarvan.
- Het vormgeven van de school als oefenplaats voor democratisch burgerschap.

Wat is burgerschapsonderwijs?

We spreken van burgerschapsonderwijs wanneer het gaat over:

- Onderwerpen die een spanning kennen tussen individuele en collectieve of tussen verschillende collectieve belangen of waarden, en niet tot een individueel probleem te reduceren zijn. Dat zijn (dus) sociale, maatschappelijke en politieke onderwerpen, waarin we afhankelijk zijn van elkaar om tot een goede uitkomst te komen.
- De manier waarop we – op allerlei niveaus – vanuit deze spanningen, belangen- en waardentegenstellingen tot (nieuwe) besluiten en vreedzame oplossingen komen; of dat nu direct en tussen mensen onderling gaat, of indirect via instituties van democratie en rechtsstaat.
- Het toerusten van leerlingen met kennis, vaardigheden en houdingen, die ze in staat stellen om zelfstandig te handelen ten aanzien van sociale, maatschappelijke of politieke problemen.

Burgerschapsvorming op Stella Maris

In de lessen levensbeschouwing, filosofie, maatschappijleer en maatschappijwetenschappen wordt aandacht besteed aan actief burgerschap. Hieronder wordt verstaan het zelfstandig verantwoordelijkheid nemen door leerlingen voor gemeenschapsbelangen binnen en/of buiten school. Burgerschapsvorming staat ook centraal in de tolerante wijze van omgaan met de geaardheid en de culturele achtergrond van leerlingen en docenten die samen onderdeel zijn van de mini-samenleving die wij met elkaar vormen, in onze gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor elkaars veiligheid en in de verschillende maatschappelijke projecten waaraan onze leerlingen deelnemen. (uit het schoolplan van Stella Maris)

Burgerschapsvorming op Stella Maris krijgt op verschillende niveaus vorm.

We onderscheiden een drietal niveaus die we ook verder gaan concretiseren>

1. De vakken;
2. De wijze waarop we met elkaar willen omgaan;
3. De medezeggenschap door leerlingen

Ad. 1. De vakken

Zoals in het schoolplan staan een aantal vakken genoemd waarbij aspecten van burgerschapsvorming aan bod kunnen komen. Het ligt voor de hand dat dat bij een aantal vakken te doen zoals filosofie en geschiedenis. Maar ook andere vakken bieden mooie aanknopingspunten voor burgerschapsvorming.. De komende jaren gaan we in alle vakken aandacht schenken aan burgerschapsvorming. Immers, aanknopingspunten zijn niet alleen te vinden in de vakken die hiervoor genoemd zijn. Ook bij andere vakken zijn verschillende mogelijkheden om hier op in te haken.

Een aantal voorbeelden:

- *Kerdoel 6 (Nederlands): De leerling leert deel te nemen aan overleg, planning, discussie in een groep. In dit kader kunnen democratische burgerschapsvaardigheden geoefend worden.*
- *Kerdoel 21 (Wiskunde): De leerling leert een wiskundige argumentatie op te zetten en te onderscheiden van meningen en beweringen en leert daarbij met respect voor ieders denkwijze wiskundige kritiek te geven en te krijgen. In dit kader kan worden gewerkt aan houdingen die ook van belang zijn voor het als burger functioneren in een democratische rechtsstaat.*
- *Profielvak Economie & Ondernemen (vmbo): De leerling kan communicatieve vaardigheden toepassen, onder meer: telefoneren, vergaderen, presenteren en demonstreren, overtuigen, corresponderen, sociale media inzetten. Dit zijn allemaal vaardigheden die ook voor actieve burgers van groot belang zijn. Meer specifiek is het lezen, berekenen en interpreteren van de financiële data in een bedrijfsboekhouding een geweldige voorbereiding voor een burger die de begroting van een gemeente wil uitpluizen om te kijken of die gemeente wel in zijn of het*

algemene belang handelt. Een leraar E&O zou ook eens een (stukje) begroting van een gemeente kunnen voorleggen aan de leerlingen.

- *Voor moderne vreemde talen op het vwo geldt dat leerlingen het volgende moeten kunnen: artikelen en verslagen over hedendaagse problemen begrijpen, waarin de schrijvers bepaalde stellingen of standpunten innemen. De leerlingen kunnen ook standpunten innemen en verwoorden. Dit is in ieder geval een vaardigheid die van belang is als burgers actief willen participeren in (bijvoorbeeld Europese) besluitvormingsprocessen.*
- *Scheikunde (havo): De kandidaat kan aangeven hoe grondstoffen voor de chemische industrie worden geproduceerd en kan met behulp van kennis van duurzame principes een relatie leggen tussen de lokale en mondiale kwaliteit van leven en de bijdrage van een bedrijfsproces uit de chemische industrie daaraan. De vraag wat een goede samenleving is en welke waarden en belangen daarbij een rol spelen kan bij deze eindterm zeker aan bod komen.*

Ad. 2 De wijze waarop we met elkaar omgaan

De wijze waarop we met elkaar om willen gaan staat op verschillende plaatsen beschreven. Dat is de meer harde kant van onze omgangsvormen. Voor het grootste deel is en wordt dit zichtbaar in onze cultuur. De stichting LVO heeft een beleidsvisie beschreven die een mooi en bruikbaar kader biedt waarbinnen onze schoolcultuur zich verder kan ontwikkelen (Horizon 2025 Onderwijs vanuit waardierend perspectief)

LVO

Heel de mens heeft waardigheid en ieder mens staat als één geheel centraal. Al onze leerlingen en medewerkers tellen mee met al hun menselijke waardigheden. Vanuit deze gedachte verzorgen we onderwijs dat voorbereidt op de uitdagingen van de wereld van vandaag en morgen. Onze scholen staan midden in de samenleving. Zo'n 2750 professionals zetten zich in voor onze leerlingen. Ze zijn deskundig, professioneel en ervaren.

Onze scholen zijn verbonden met elkaar. We delen de visie die in de onderstaande tekst beschreven staat. De kern van deze visie wordt gevormd doordat we elkaar en onze leerlingen vanuit waardering tegemoet treden.

Wij zijn Stichting Limburgs Voortgezet Onderwijs, kortweg LVO.

De leerling

Leerlingen komen pas echt verder als we aandacht hebben voor de successen die ze boeken. Wat leerlingen nog moeten ontwikkelen, versterken we door ze aan te moedigen. We prikkelen hun nieuwsgierigheid en hebben aandacht voor wat hen motiveert.

De medewerker

Samen worden we beter. We gebruiken elkaars talent om het beste voor het onderwijs te doen en leren elke dag van elkaar. Onderwijs wordt extra interessant als we ons richten op kansen en mogelijkheden. Aan belemmeringen of onmogelijkheden verspillen we geen energie.

Bij LVO zijn we onderwijsprofessionals in hart en nieren die werken vanuit waarderend perspectief. We stellen ons open voor elkaars mogelijkheden. We luisteren vooral en geven de leerlingen daarmee ruimte. We oordelen dus niet te snel. Wij weten wat ons en de leerling motiveert en laten dat blijken door waardering.

De school

De school is een bron van talent. Het is een plek waar we graag willen zijn, om er lessen te volgen of te werken. Dit maakt ons onderdeel van een geheel. Wij kennen elkaar en zien elkaar.

Bedrijfsvoering

De middelen van LVO worden goed en gericht ingezet ten dienste van het onderwijs en de leerlingen. Slimme en efficiënte bedrijfsvoering helpen goed onderwijs mogelijk te maken.

Samen

LVO biedt meerwaarde. We dagen elkaar uit en ondersteunen elkaar bij de belangrijkste ontwikkelingen waar het onderwijs voor staat. We zijn trots op het feit dat we elkaar waarderen en stimuleren. We zijn trots op de dingen die we doen voor de ontwikkeling van onze jongeren.

Kwaliteit

We realiseren onze ambities. Hieruit blijkt de kwaliteit van ons onderwijs. We stellen onszelf doelen en we gaan er samen voor. Kwaliteit is geen belofte maar een predicaat voor onze manier van werken. We gebruiken data om tot inzicht in de kwaliteit te komen en beter te worden.

Dialogoog

We spreken elkaar aan op resultaten en werken samen aan verbetering. We staan voor onze keuzes. We nemen verantwoordelijkheid voor de resultaten. We gaan en staan voor onze school en hebben elkaar nodig om vooruit te komen. Het is vanzelfsprekend dat we ons verantwoorden over wat we doen, aan iedereen en op alle onderdelen van de organisatie. Naar iedereen die betrokken is bij onze scholen zijn we duidelijk en open. De kracht van LVO bestaat niet uit het feit dat we feilloos werken, maar uit de veerkracht waarmee we onze ontwikkelpunten aanpakken. (uit Horizon 2025)

De "vertaling" van deze visie staat in ons schoolplan en de schooljaarplannen.. Als school bieden wij ruimte aan leerlingen en medewerkers om zich te ontwikkelen en ontplooien in een veilige, warme en inspirerende omgeving.

De kernwaarden van onze school zijn te vatten in drie woorden: 'veilig leren samenleven'. Wij gaan met **respect** met elkaar en onze leefomgeving om. Wij bieden gedegen en duurzaam **onderwijs** aan. Wij dagen leerlingen uit nieuwsgierig te zijn en zichzelf en de **maatschappij** met een open houding te ontdekken.

Een en ander wordt zichtbaar in ons dagelijks handelen, we bespreken met elkaar hoe we met elkaar en zeker met leerlingen willen omgaan. Dat maakt onderdeel uit van ons dagelijks handelen.

Ad. 3 De medezeggenschap door leerlingen

Stella Maris heeft een stevige leerlingenraad en een goede vertegenwoordiging van leerlingen in de medezeggenschapsraad. Beide overlegorganen voeren gesprekken met de directie over de gang van zaken op onze school. Van operationele kwesties tot aan meer strategische onderwerpen.

Naast de lessen zijn er verschillende activiteiten die door de leerlingen zelf georganiseerd worden. We noemen hier de debatclub: leerlingen die intern maar ook extern deelnemen aan debatten. We noemen hier ook de GSA, die onder andere de paarse vrijdag organiseert. Daar waar leerlingen interesse tonen in activiteiten ondersteunen we dat uiteraard vanuit school. De afgelopen schooljaren was dat bijvoorbeeld het geval met sommige acties voor groepen uit andere landen, de kleding- en voedselbank.

Medezeggenschap door leerlingen moet tevens vorm krijgen in ons dagelijks verkeer. We doen dat door het houden van leerlingentevredenheidsonderzoeken, gezondheidsmonitoren, enz. Maar zeker in een kleinere vorm door leerlingen actief te blijven betrekken bij het dagelijks verkeer dat op school plaats vindt.

Uitdagingen voor de komende jaren

Burgerschapsvorming is een thema dat constant in ontwikkeling is en steeds weer aandacht blijft vragen. Voor de komende jaren willen we aan de onderstaande onderwerpen specifiek en gericht aandacht schenken:

- Het bevorderen van het eigenaarschap van onze leerlingen. Uiteraard over hun eigen leerproces, maar zeker en vooral over hun bijdrage aan de school. Dat is uiteraard een wederkerig proces tussen medewerkers en leerlingen;
- Het verder ontwikkelen van burgerschap binnen de verschillende vakken (zie de voorbeelden die hiervoor gegeven zijn);
- Het ontwikkelen van de eigen schoolcultuur, zorgen dat de 'vertaling' van die cultuur consequent zichtbaar wordt en blijft: in ons gebouw maar zeker in de wijze waarop we met elkaar om willen gaan. Gevoed vanuit de kernwaarden van deze school en voortbouwend op de traditie van Stella Maris.

Literatuur

- Bram Eidhof: Handboek Burgerschapsvorming (2020) (www.vo-raad.nl)
- Toolbox burgerschap (www.vo-raad.nl)
- Quick Scan burgerschap (www.vo-raad.nl)
- Vakportal burgerschap (www.slo.nl)
- Horizon 2025 (www.stichtinglvo.nl)